

WILLIAM SHAKESPEARE - HAMLET, KRALEVIC DÁNSKÝ

LITERÁRNÍ TEORIE

Literární druh a žánr:

drama (divadelní hra); tragédie

Literární směr:

dílo napsáno r. 1604 (prostřední autorovo tvůrčí období – pesimismus a rozčarování – tragická témata); renesance; alžbětinské drama

Slovní zásoba:

klasický staroanglický poměrně složitý shakespeareovský jazyk; vznešený jazyk (odpovídající aristokratickému prostředí příběhu); mnoho zastaralých výrazů a filozofických myšlenek (zamyšlení nad smrtí, apod.); otázky lidské existence; občas cynické poznámky a neprůhledné slovní hříčky

Rytmus, verš, rým:

střídání poezie a prózy (prozaizovaný verš) – blankvers (5-ti stopý nerýmovaný jamb); spíše volný verš

Text:

typické dlouhé filozofické monology plné myšlenek; vtipné a sarkastické poznámky v kontrastu s vážnými výstupy tragických postav; cynické poznámky; vážnost a rozumnost versus šílenství u hl. hrdiny - změny chování; dvojsmyslné slovní hříčky; text je pro čtenáře velice složitý

Postavy:

HAMLET: dánský následník trůnu po svém otci, střídá stavy šílenství (slovní hříčky) s chvilami, kdy zcela chladnokrevně baží po pomstě, syn zavražděného krále; CLAUDIUS: nový dánský král, Hamletův strýc, je vrahem krále – navenek se kaje, ale uvnitř je bez výčitek; GERTRUDA: dánská královna, vdova po králi, Hamletova matka, nová manželka Claudia, zbaběle využívá vraždy krále, chce jen profitovat, a to za každé situace; POLONIUS: nejvyšší královský komoří, otec Ofélie a Laerta; OFÉLIE: miluje Hamleta, po smrti otce a odmítnutí ze strany Hamleta zešílí a tragicky zahyne; LAERTES: bratr Ofélie, snaží se ji ochraňovat; HORACIO: Hamletův přítel; ROSENCRANTZ a GUILDENSTERN: bývalí Hamletovi spolužáci

Děj:

dánskému králevici Hamletovi se zjeví duch jeho nedávno zemřelého otce (dánského krále) → ten mu poví o svědectví své vlastní vraždy (vrahem je Hamletův strýc Claudius, který mu nalil do ucha jed) → následuje svatba Claudia s Gertrudou, vdovou po králi → Claudius se stává novým dánským králem → Hamlet prahne po pomstě, ale nikdo mu nevěří, a tak předstírá šílenství → na hradě se objevují potulní herci → Hamlet s nimi zinscenuje rekonstrukci vraždy → přihlížející Claudius útěkem potvrzuje svou vinu → Hamlet ho spatří, jak se na hradbách modlí a nedokáže ho v tu chvíli zabít → Hamlet jde za matkou → v její komnatě zpozoruje někoho za záclonou → zabije ho (byl to však Polonius, otec jeho milované Ofélie) → Claudius vyhání Hamleta do Anglie, kde má být na základě dopisu angl. králi zavražděn → Hamlet vše odhalí a upraví dopis tak, aby byli naopak zavražděni jeho plánovaní vrazi → vrací se do Dánska → nešťastně zabíjí v souboji Laerta, bratra Ofélie, a navíc se sám zraní → poté zabíjí Claudia, jeho matka Gertruda vypije otrávené víno a tragicky umírá také Ofélie (sebevražda) → Hamlet umírá → jediný přeživší Horacio podává svědectví o celém příběhu

Kompozice:

dílo je rozděleno na jednotlivá dějství; během příběhu postupně umírají všechny důležité postavy včetně té hlavní (ta až na konci), což je pro Shakespeareovy hry typické; celý děj je vyprávěn lineárně (chronologicky)

Prostor:

převážně král. hrad Elsinor v Dánsku

Čas:

17. století

Inscenace:

r. 1982 – Národní divadlo (režie: Miroslav Macháček; hrají: Josef Somr, Jana Hlaváčová, Boris Rösner, Petr Kostka) - zřejmě nejznámější a nejzdařilejší česká divadelní inscenace Hamleta

Význam sdělení (hlavní myšlenky díla):

síla touhy po pomstě; viník je vždy odhalen a potrestán; touha po moci, která zaslepuje mysl, ničí rodinné vztahy a způsobuje smrt

LITERÁRNÍ HISTORIE - společensko-historické pozadí vzniku

Politická situace (mocenské konflikty, aj.):

francouzský král Jindřich IV. vydává Edikt nantský a vyrovnává tím práva protestantů a katolíků (1598)

Základní principy fungování společnosti v dané době:

v Anglii nárůst běžné populace; nenávisť angl. společnosti vůči katolíkům; konec feudální společnosti a tvrdé práce nevolníků (většinou 1492-1789)

Kontext dalších druhů umění:

MALBA: El Greco (1541-1614) – malíř řeckého původu působící ve Španělsku

Kontext literárního vývoje:

alžbětinské drama; obecně šlo o anglickou renesanci

AUTOR

Život autora:

William Shakespeare (1564-1616) – významný angl. básník, dramatik a divadelní herec, klíčová postava evropského dramatu, angl. národní básník a člen Královské divadelní společnosti; nar. ve Stratfordu nad Avonou do bohaté rodiny; otec byl úspěšný rukavičkář a radní, matka dcerou velkostatkáře; gymnázium ve Stratfordu, brzy svatba s Anne Hathawayovou – 3 děti, poté odchod do Londýna; od r. 1591 se počítá 1. období jeho tvorby, kdy tvoří zejména komedie a dramata z anglické historie; divadelní kariéra v divadle Globe; stal se jeho spolujednatel a finančně se zajistil; pokračoval v tvorbě, zbohatl - r. 1601 začíná 2. období jeho tvorby, kdy do jeho děl vniká rozčarování a zklamání nad společností – začátek tvorby tragédií a sonetů; stal se velice známým; po r. 1606 přestával psát a natrvalo se vrátil do Stratfordu k manželce a dětem; kolem r. 1608 začíná 3. a poslední období jeho tvorby, charakteristické jeho odchodem do ústraní – smiřuje se se životem, jeho díla z této doby nesou prvky jak komedie, tak tragédie (tzv. romance); r. 1613 divadlo Globe vyhořelo; zemřel r. 1616; celkem za svého života napsal 39 divadelních her, 154 sonetů, 2 dlouhé epické básně aj.; do celosvětového povědomí se jeho díla dostala až díky německým a francouzským překladům z 18. století; ZAJÍMAVOSTI: již za jeho života se vedly spory o autorství jeho děl (údajně nemohl být schopen vytvořit tolik děl za tak krátké období), které přetrvaly až do současnosti (spekuluje se o Francisu Baconovi, nejfantastičtější teorie hovoří mimo jiné o samotné královně Alžbětě); byl provázen kritikou ostatních (akademicky vzdělaných) dramatiků

Vlivy na dané dílo:

Shakespeare se pro tuto hru inspiroval starým skandinávským příběhem od dánského kronikáře Saxa Grammaticuse z přelomu 12. a 13. stol.

Vlivy na jeho tvorbu:

Publius Ovidius Naso; smrt syna v 11 letech; italská commedia dell'arte

Další autorova tvorba:

TRAGÉDIE: Král Lear, Romeo a Julie, Othello, Macbeth; KOMEDIE: Zkrocení zlé ženy, Veselé paničky windsorské, Kupec benátský; POEZIE: Sonety

Inspirace daným literárním dílem (film, dramatizace, aj.):

PŘEKLADY: Erich Adolf Saudek; FILM: Hamlet (britský film; 1948) - režie: Laurence Olivier; Hrají: Anthony Quayle, Christopher Lee + 4 Oscary; Hamlet (film VB/USA; 1990) - hrají: Mel Gibson, Ian Holm, Helena Bonham Carterová; DIVADLO: dodnes je hra hraná po celém světě, včetně ČR

Jak dílo inspirovalo další vývoj literatury:

Hamlet je bezpochyby dílem, které ovlivnilo mnoho pozdějších dramatiků; obecně Shakespeare ovlivnil např. Charlese Dickense

LITERÁRNÍ KRITIKA

Dobové vnímání díla a jeho proměny:

Shakespeareovy hry (včetně Hamleta) byly u veřejnosti (včetně královny Alžběty) velice populární – na této vlně koneckonců značně zbohatl; za svého života byl všeobecně známý pouze v Anglii, rozvoj přišel s ním. a franc. překlady z 18. stol., které mu posmrtně přinesly celosvětovou popularitu

Dobová kritika díla a její proměny:

tehdejší divadelní kritik Robert Greene kritizoval Shakespeareova představení v tisku jako snahu dosáhnout stejné úrovně jako dramatici s univerzitním vzděláním (kterými byli např. sám Greene nebo Christopher Marlowe); nicméně jinak byla jeho díla vnímána pozitivně také odbornou kritikou

Aktuálnost tématu a zpracování díla:

dílo především svou formou a jazykovým pojetím již příliš aktuální není (stále častěji se objevují moderní adaptace, které příběh posouvají do dnešní doby); oblíbenost tematického hlediska ukazují stále nové adaptace napříč všemi žánry